

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.38 (3254) ●

● ЧАЦВЕР, 13 КАСТРЫЧНІКА, 2011

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Песенны клас
Клаўдзія Зуева, кіраўнік народнага ансамбля беларускай песні “Лянок” з Цюмені, атрымала Падзячны ліст ад міністра культуры Расіі **Стар. 2**

Неспадзяваныя знаходкі
У полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве XII стагоддзя рэстаўратары адкрылі выявы рускіх і чэшскіх святых **Стар. 3**

Спадчына — для нашчадкаў
Папоўніўся Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі **Стар. 4**

ПЕРСПЕКТЫВЫ

Паміж мінулым і будучыняй

Сярод гарадоў-спадарожнікаў Мінска менавіта ў Заслаўі найбольш аб’ектаў, цікавых для турыстаў

Іна Ганчаровіч

Тут практычна разам развіваліся, узаемаўзбагаліся заходняя і ўсходняя культуры, дзве веры: праваслаўная і пратэстанцкая. Старажытны горад Заслаўе размешчаны непадалёк ад сталіцы, пры ўпадзенні Свіслачы ў Заслаўскае вадасховішча, і, на думку гісторыкаў, адыграў найважнейшую ролю ў станаўленні беларускай дзяржавы. Некалі мястэчка называлася Ізяслаўль. Было заснавана ў 985 годзе кіеўскім князем Уладзімірам. Паводле паданняў, яно было падарана князем яго ранейшай жонцы Рагнедзе і іх сыну Ізяславу. Некаторыя гісторыкі ўпэўнены: тыя былі асланы ў паселішча крывічоў на беразе ракі пасля няўдалай спробы забіць князя — гэта рабілася, па адной з версій, каб адпомсціць яму за забойства бацькоў Рагнеды ў Полацку, па іншай — з-за рэўнасці. Празыўшы некалькі гадоў у манастыры, Рагнеда, яна ж Анастасія (пасля паstryгу ў манашкі) і княжыч вярнуліся ў Полацк, а назва горада з часам змянілася на Заслаўе.

Гедымінавічы, Глебавічы, Сапегі, Пшаздзецкія, Прушынскія... Горад і прылеглыя да яго землі шмат разоў пераходзілі ва ўласнасць розных уладароў, і кожны нешта рабіў для яго развіцця.

Свята-Праабражэнская царква ў Заслаўі прыцягальная і для вернікаў, і для турыстаў

Яго ўмацоўвалі бастыёнамі, равамі, там будавалі храмы, манастыры, адкрывалі школы, бібліятэкі, бальніцы, там засноўваліся рамесніцкія майстэрні, заводы і фабрыкі. З часам Заслаўе стаў уплывовым горадам, атрымаў прывілейнае права штогод праводзіць чатыры кірмашы. З 1793-

га ён увайшоў у склад Расійскай імперыі, страціў былую веліч і... зноў ператварыўся ў вёску двароў на 30. Адрадзіўся ж амаль праз сто гадоў, з будаўніцтвам чыгункі. У 1959 годзе Заслаўе становіцца гарпасёлкам, затым і горадам.

Сёння прыемна прайсціся па гэтым ціхім гарадку. Тут перава-

жаюць сядзібы — жыве пад 15 тысяч жыхароў. Вялікая гісторыя, няспешнасць, знаёмыя людзі наўкола — у тым ёсць пэўнае хараства. У Заслаўі турысты аглядаюць помнікі даўніны. Гарадзішча “Замэчак” — памятка з X—XI стагоддзяў, мясцовыя яго называюць “Магілай Рагнеды”. → **Стар. 2**

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

За партамі — і дзеці, і дарослыя

У Кішынёве і Ціраспалі паспяхова працуюць нядзельныя беларускія класы, а ў Грыгрыопалі — факультатыў

Іван Іванаў

Прыемную вестку пра пачатак новага навучальнага года ў нядзельных класах з беларускай мовай навучання даслаў Валеры Сусоеў, консул Беларусі ў Малдове. Ён паведаміў: класы створаны дзякуючы намаганням грамадскай арганізацыі “Беларуская абшчына ў Рэспуб-

ліцы Малдова” і суайчыннікаў з Ціраспалі. Першы ўрок сёлета прайшоў у пасольстве Беларусі ў Малдове, прысвячаўся Рэспубліцы Беларусь. “Супрацоўнікі дыпрадстаўніцтва павіншавалі бацькоў, вучняў і выкладчыкаў нядзельных класаў з пачаткам навучальнага года і падарылі вучням школьныя прыналежнасці і падручнікі, — піша В.

Сусоеў. — Старшыня “Беларускай абшчыны ў Рэспубліцы Малдова” Юрый Статкевіч уручыў школьнікам граматы суполкі — за поспехі ў вучобе ў мінулым навучальным годзе”.

У Малдове ўсяго 8 беларускіх грамадскіх арганізацый. Найбольш актыўна працуюць суайчыннікі ў Кішынёве, Ціраспалі і Бендэрах. Нядзельныя класы адноўлены летась у Кішынёве і Ціраспалі: там жыве шмат дзяцей этнічных беларусаў. Заняткі наведваюць ад 15 да 20 чалавек: вывучаюць гісторыю і культу-

ру Беларусі, беларускую мову і літаратуру. Прыходзяць і дарослыя члены суполак, чалавек 5-10, каб паглыбіць веды пра Радзіму.

Хто ж узяўся працаваць з дзецьмі? У кішынёўскім нядзельным класе адна з выкладчыц — Ганна Леанідаўна Мазур. “Яна скончыла Беларускі дзяржаўніверсітэт культуры і мастацтваў у 2005 годзе, паведамляе В. Сусоеў. — Выйшла замуж і пераехала жыць у Малдову. А размаўляе па-беларуску — за слухаецца!” → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

Карысць — узаемная

За апошнія два гады ў Казахстане створана дванаццаць зборных вытворчасцяў беларускай тэхнікі

Пра гэта паведаміў журналістам віцэ-прэм’ер Беларусі Валеры Іваноў у ходзе пасяджэння Міжурдавай беларуска-казахстанскай камісіі па гандлёва-эканамічным супрацоўніцтве ў Гомелі.

Ён адзначыў, што гандлёва-эканамічныя стасункі паміж краінамі цяпер развіваюцца вельмі дынамічна. У прыватнасці, чатыры з дванаццаці зборных вытворчасцяў беларускай тэхнікі створаны сёлета. Цяпер прама ў Казахстане збіраецца кар’ерная і шахтавых тэхніка, трактары, зернекамбайны, рухавікі, прэс-падборшчыкі, ліфты, розная прычэпная сельгастэхніка, на чарзе — праект па зборцы карданых валаў. У цэлым з 2005 па 2010 год аб’ём тавараабароту паміж Беларуссю і Казахстанам вырас больш чым у 4 разы — да 870 мільёнаў долараў. Станоўчая тэндэнцыя захоўваецца і сёлета.

Цеплыня руплівых рук

Высаджваюць дрэвы, наводзяць парадак у парку каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі актывісткі сталічнага Жаночага савета

Нядаўна там праходзіў чарговы суботнік, і папрацаваць на прыгажосць сталіцы прыйшлі дзясяткі жанчын. Ірына Аляксандрава, старшыня Мінскай гарадской арганізацыі грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз жанчын”, паведала: жанчыны ўжо заклалі там у 2009 годзе Алею Маці. Мінуслай вясной актывісткі жаночага руху высадылі ў парку пры бібліятэцы яшчэ 50 дрэў. І цяпер, калі зноў настала пара высаджваць дрэвы, добрая традыцыя прадоўжана. Варта дадаць, што сёння Мінская гарадская арганізацыя “Беларускага саюза жанчын” аб’ядноўвае 15 800 жанчын.

Увогуле ж на працягу кастрычніка ў Мінску праходзіць месячнік па ўборцы і добраўпарадкаванні тэрыторыі. У ім удзельнічаюць прадаўнікі многіх калектываў, грамадскіх аб’яднанняў, школьнікі і пенсіянеры па месцы жыхарства. Шэраг пытанняў па арганізацыі працы ўзяў на сябе Мінскі гарадскі каардынацыйны савет грамадскіх аб’яднанняў і палітычных партый.

ЗЕМЛЯКІ

Песенны клас

Клаўдзія Зуева, кіраўнік народнага ансамбля беларускай песні “Лянок” з Цюмені, атрымала Падзячны ліст ад расійскага міністра культуры

Кажуць, калі чалавек таленавіты, то — ва ўсім. Тое ж можна сказаць і пра нашу Клаўдзію Міхайлаўну. Родам яна з вёскі Слабада Петрыкаўскага раёна Гомельшчыны (нарадзілася 5 верасня 1947 года), у 1970-м скончыла Гомельскае музпедвучылішча, стала спецыялістам па харавым дырыжыраванні, пазней вучылася і на курсах у Мінску, Цюмені, Свядлоўску. Працавала настаўніцай музыкі і спеваў у Ленінградзе, Хабараўску, Уладзівастоку — усюды, куды ехала ўслед за мужам-афіцэрам. З 1988-га яна ў Цюмені. Кіруе дзіцячым ансамблем “Крынічка”, ён дыпламант дзіцячых конкурсаў і фэстаў “Вясёлка”, “Залатая лясвіца”, “Бярозка”, “Сонцаварот”. Ансамбль “Крынічка” часта выступае разам з народным ансамблем “Лянок”.

Клаўдзія Зуева плённа працуе і ў аддзеле беларускай культуры Палаца нацыянальных культур “Будаўнік”. З 2002 года пад яе апекай гурт “Лянок” — удзельнік шэрагу гарадскіх, абласных і міжнародных фэстаў у Цюмені, Табольску, Томску, Губкінскім, Маскве. У 2010-м годзе “Лянок” выступаў і на фэсце “Пеўчае поле” на Міншчыне. Менавіта Клаўдзія Зуева заклала той клас песеннага мастацтва, які забяспечвае прызнанне, поспех гурту “Лянок”. Яна старанна падбірае артыстаў, карпатліва працуе з кожным. І выбар

рэпертуару — таксама немалаважная рэч у станаўленні самабытнага і непаўторнага “Лянка”. Ансамбль станавіцца лаўрэатам, дыпламантам міжнародных фестываляў “Сібірскія крыніцы” (Цюмень), “Сожскі карагод—2006” (Гомель), “Сібір-

Клаўдзія Зуева (другая справа) з салістамі “Лянка”

скае Сузор’е” і “У гасцях у Лявоніхі” (Новасібірск), ён мае званне “Народны самадзейны калектыў”. Ансамбль часта сустрачаецца на канцэртных праграмах пад час урачыстых мерапрыемстваў рознага ўзроўню. Бывае ён з дабрачыннымі канцэртамі ў школах, рэабілітацыйных цэнтрах, клубах ветэранаў вайны. Землякі сябруюць і з беларускімі музычнымі калектывамі. Таму ў рэпертуары “Лянка” ёсць як творы прафесійных і самадзейных беларускіх аўтараў, так і народныя песні, некалі прывезеныя ў Сібір перасяленца-

мі-самаходамі.

Летась упраўленне культуры Мінскага аблвыканкама ўзнагародзіла “Лянок” і асабіста К. Зуеву дыпламам за папулярнасць беларускай песні. Нашы артысты традыцыйна ўдзельнічаюць ва Усерасійскіх днях славян-

скага пісьменства і культуры як у Цюменскай вобласці, так і ў Табольску, Кургане, Новасібірску, а таксама ў Днях беларускай культуры на Цюменшчыне. Да 10-годдзя ансамбля па ініцыятыве кіраўніцы зроблены кампакт-диск песень з яго рэпертуару.

Не толькі ў песенным мастацтве вядомая К. Зуева. З 1998 года яна ўваходзіць у Цюменскую абласную грамадскую арганізацыю “Нацыянальна-культурная аўтаномія “Беларусь”, сёлета выбрана ў праўленне суполкі. Яна арганізуе выступлен-

ні самадзейных артыстаў і ў аддаленых кутках вобласці, актыўна ўдзельнічае ў творчых праектах аддзела беларускай культуры. Мае званні “Выдатнік народнай асветы Расійскай Федэрацыі” і “Ветэран педагагічнай працы”. Станавілася лаўрэатам і дыпламантам шэрагу конкурсаў і фестываляў народнай творчасці. Неаднаразова адзначана ганаровымі граматамі, падзячнымі лістамі Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Рэспублікі Беларусь, пасла Беларусі ў Расію, аддзелаў пасольства Беларусі ў Цюмені і Екацярынбургу. А губернатар Цюменскай вобласці ўшанаваў яе ганаровай граматай “За вялікі асабісты ўклад у забяспечэнне міжнацыянальнай згоды паміж народамі Цюменскай вобласці, захаванне і развіццё культуры, мовы, традыцый і звычаяў беларусаў, якія пражываюць у вобласці і ў сувязі з 10-годдзем з дня заснавання Цюменскай абласной грамадскай арганізацыі “Нацыянальна-культурнае таварыства “Беларусь”.

Беларусы Цюмені ганарацца, што маюць такую таленавітую зямлячку. Яе праца, творчасць — сведчанне таго, які таленавіты і працавіты наш беларускі народ. І прыклад таго, што і ўдалечыні ад Радзімы можна плённа працаваць на яе карысць.

Уладзіслаў Татарынец, г. Цюмень

Дзякуючы ім беларуская мова гучыць у Малдове

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

За партамі — і дзеці, і дарослыя

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Выкладае і Кацярына Сідараўна Кухарук: беларуска па духу, з барысаўскага роду Прадзядовічаў яе маці. Кацярына Сідараўна — старшы навуковы супрацоўнік Інстытута экалогіі і геаграфіі Акадэміі навук Малдовы, доктар сельскагаспадарчых навук. Трэці, новы выкладчык у Кішыніёве, Іна Афцемій, філолаг, маці якой беларуска. У Ціраспалі з дзецьмі працуе Тамара Рыгораўна Ломцева, старшыня мясцовага Таварыства беларускай культуры. У Грыгрынопалі, дзе беларускай суполкай кіруе ўрадженка Калінкавіч настаўніца Галіна Віктараўна Сафонава, створаны беларускі факультат — у школе № 3, дзе яна выкладае.

Заўсёды важнае пытанне: дзе ладзіцца заняткі? У Кішыніёве памяшканні прадстаўляюць беларускае пасольства і Бюро міжэтнічных адносін Рэспублікі Малдова, прычым без арэнднай платы. У Ціраспалі дзяржаўна-адміністрацыйна

горада вылучыла невялікія два пакоі. Пра азбукі, а таксама падручнікі па гісторыі Беларусі паклапацілася пасольства, а падручнікі па беларускай мове ў электронным выглядзе атрыманы з Міністэрства адукацыі Беларусі. Лепш было б, лічыць В.Сысоеў, каб у дзяцей усё ж былі падручнікі на партах, бо суполкі сваімі камп’ютарамі пакуль не разыхліся. Яшчэ пытанне: кадры. Цяпер Мінадукацыі Беларусі праводзіць перападрыхтоўку выкладчыкаў, але на платных курсах. Сапраўды, трэба быць вялікім энтузіястам, не абцяжараным сямейнымі клопатамі, каб, як піша В. Сысоеў, “у свой адпачынак паехаць за свой рахунак у Мінск і вучыцца на платных курсах”. Зрэшты, пытанне пра перападрыхтоўку выкладчыкаў для няздольных беларускіх школ у замежжы актуальнае не толькі ў Малдове. Яно падымалася ўжо сёлета і на пасяджэнні Кансультацыйнага савета па справах беларусаў за межжа. Спадзяемся, будзе вырашана.

ПЕРСПЕКТИВЫ

Паміж мінулым і будучыняй

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Прыгожая Спаса-Праабражэнская праваслаўная царква, будавалася ў XVI—XVII стагоддзях як кальвінскі храм, царквой стала ў 60-х гадах XIX стагоддзя. Непадалёк і касцёл Дзевы Мары XVII стагоддзя. Ёсць у Заслаўі і іншыя помнікі і аб’екты, цікавыя для аматараў гісторыі. Прыкладам, паравы млын, збудаваны ў 1910 годзе, — унікальны помнік мукамольнай вытворчасці. У тамтэйшым музеі-запаведніку можна паглядзець прадстаўленне батлейкі — гэта традыцыйны беларускі лялечны тэатр. Прычым скрынка і лялькі старадаўнія, ім каля 100 гадоў.

У Заслаўі не зрушылі і помнік Леніну. Мясцовы люд палічыў: і гэта — важная частка гісторыі. Побач з касцёлам па вуліцы Рыначнай знаходзіцца Музейна-выставачны комплекс: звычайны будынак з мноствам цікавых экспанатаў унутры. На першым

паверсе цэлая зала габеленаў, на якіх відаць гісторыя горада, на другім — экспазіцыя старадаўніх музычных інструментаў, сабраных у беларускіх вёсках: дудачкі, дуды, гармонікі, бубны, цымбалы, скрыпкі...

У адпаведнасці з пастановай урада Беларусі, прынятай летась, Заслаўе ў хуткім часе стане горадам-спадарожнікам Мінска. Мясцовыя жыхары навіну ўспрынялі аптымістычна. “Гэта штуршок для абнаўлення горада, — пачула я ў гарвыканкаме. — Будучы ўзводзіцца новыя дамы, дзіцячыя сады, школы, паліклінікі, прадпрыемствы. З’явіцца новыя працоўныя месцы”. Сёння не супраць асталявання на заслаўскія землі і многія мінчане: цудоўная прырода, блізка да сталіцы, чыстыя вада і паветра — прывабныя перспектывы.

Якім бачыцца Заслаўе ў бліжэйшыя пяць-дзесяць гадоў?

Заслаўскі сувенір ад майстра

“Горад будзе расці, развівацца, — лічыць старшыня Заслаўскага гарвыканкама Святлана Карташова. — У склад яго ўвойдуць тэрыторыі Пятрышкаўскага і Папярыянскага сельсаветаў. Запланавана будаўніцтва новага жылога раёна, амаль на 20 тысяч чалавек — гэта будучыя участкі і пад шматпавярховую, і пад сяд-

зібную забудову ўздоўж вуліц Савецкай і Ракаўскай, у раёнах “Хмелеўка”, “Кладачкі”. Узбудзіцца раён “Загор’е”, а таксама “Кіршы”. У адпаведнасці з планам развіцця горада ў бліжэйшыя пяць гадоў з’явіцца новая бальніца, пройдзе рэканструкцыя Дома культуры, будуць створаны новыя рабочыя месцы на вытворчасці. Да 2014 года з’явіцца і супермаркет. Пры росце насельніцтва, развіцці прадпрыемстваў горада мы тым не менш пастараемся зрабіць так, каб гістарычная яго частка стала яшчэ больш прывабнай для турыстаў”.

...У гарадскім скверыку побач з касцёлам усталяваны камень пад ім замураваная капсула з пасланнем да нашчадкаў — жыхароў 2085-га. Якім тады стане горад? Напэўна, змены будучы адчувальныя. Але вельмі хацелася б, каб у ім па-ранейшаму адчуваўся подых гісторыі, нягледзячы на ўсе новабудовы.

Прастора для талентаў

У кірмашы HandMade ўдзельнічала каля 80 майстроў-рамеснікаў з усёй Беларусі

Такое свята для талентаў Нацыянальны гістарычны музей Беларусі ладзіў упершыню. Для майстроў, рамеснікаў была прадстаўлена вялікая выставачная зала музея. Кірмаш атрымаўся на славу. Можна было набыць розныя ўпрыгажэнні, прадметы інтэр’еру, выкананыя ў розных тэхніках — і ўсе выключна ручной работы. Супрацоўнікі музея дапамаглі зладзіць і майстар-класы па некаторых відах рукадзелля. Немалаважна і тое, што на кірмашы ўдалося стварыць цёплую, сяброўскую атмасферу: на ім гучала жывая музыка, можна было сумясціць агляд экспазіцыі музея з чаяваннем, пагутарыць з майстрамі-ўдзельнікамі.

Гістарычны музей рэалізуе шэраг іншых праектаў. Ён ужо здзіўляў наведвальнікаў “гігантамі ледніковага перыяду”, там экспанаваліся фотаробаты святара-аматара Паўла Валынцэвіча...

Неспадзяваныя знаходкі

У полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве XII стагоддзя рэстаўратары адкрылі выявы рускіх і чэшскіх святых

Віктар Корбут

Кожны дзень па некалькі сантыметраў лікаў святых выходзяць з-пад тынку на свет Божы, нібы з вязніцы. У полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве XII стагоддзя майстры працуюць да позняга вечара.

Сюды рэстаўратары ўпершыню прыйшлі ў 20-я гады мінулага стагоддзя. Ненадоўга. Работы аднавіліся толькі ў пачатку 90-х. Задача няпростая: расчысціць увесь інтэр'ер ад напластаванняў жывапісу XIX стагоддзя і раскрыць фрэскі, напісаныя яшчэ пры жыцці прападобнай Ефрасінні.

Амаль паўтара дзясятка рэстаўратараў працуюць цяпер аднаўленні фрэсак. Храм, пабудаваны на заказ прападобнай Ефрасінні ў XII стагоддзі — адзіны з помнікаў эпохі Старажытнай Русі, што ацалелі на нашых землях у амаль нязменены выглядзе. І што найбольш здзіўляе — дайшла бадай на 100 працэнтаў размалёўка ўнутры будынка. Да канца 2006 года яе ў адзіночку раскрываў з-пад напластаванняў пазнейшых часоў рэстаўратар Уладзімір Раціцкі. Яму ўдалося за паўтара дзесяцігоддзя адрэстаўраваць 200 квадратных метраў жывапісу. У 2007 годзе работы працягнула брыгада

майстроў на чале з Уладзімірам Сараб'янавым, рэстаўратарам вышэйшай кваліфікацыі, галоўным мастацтвазнаўцам міжабласнога навукова-рэстаўрацыйнага мастацкага ўпраўлення Міністэрства культуры Расіі. Навуковым кіраўніком работ назначаны беларускі рэстаўратар Юрый Маліноўскі.

— **Калі ж мы ўбачым сабор у першапачатковым выглядзе, якім ён быў пры Ефрасінні і якія адкрыцці зроблены апошнім часам?** — спытаў я ў спадара Сараб'янава.

— Мы раскрылі выявы першых рускіх святых пакутнікаў — Барыса і Глеба. Здавалася б, нічога незвычайнага, але яны датуюцца XII стагоддзем. Дагэтуль найбольш раннія выявы святых братоў у храмах на тэрыторыях Беларусі, Украіны і Расіі датаваліся XIII стагоддзем. Акрамя таго, насупраць сцяны з выявай Барыса і Глеба мы знайшлі партрэт святога пакутніка князя Вацлава Чэшскага, якога дагэтуль шануюць у заходнеславянскім свеце. Але партрэтаў яго вельмі мала ў праваслаўных храмах на Русі.

— **Аднак чаму святы Вацлаў «з'явіўся» менавіта ў Полацку?**

— Адказ на гэтае пытанне яшчэ трэба знайсці. З упэўненасцю можна сказаць адно: калі ў Чэхіі даве-

Рэстаўрацыя старажытных фрэсак — карпатлівая праца

даюцца аб тым, што ў беларускім Полацку ёсць выява іх нябеснага заступніка, то трэба чакаць адтуль хвалі паломнікаў.

— **Спадар Уладзімір, вы аднаўлялі фрэскі ў Ноўгарадзе, Пскове, Старой Ладазе, саборах Маскоўскага Крамля. Чым адметны полацкі храм?**

— Спаса-Праабражэнскую царкву аздаблялі візантыйскія майстры. Храм звонку выглядае маленькім, але ўнутры здаецца велізарным. Гэта адчуванне ўзнікае з-за асаблівасцяў жывапісу. Мастакі ведалі законы перспектывы і ўмелі з маленькай прасто-

ры з дапамогай пэндзля зрабіць вялікую. Полацкія фрэскі бліжэй за ўсё да выяў у Спаскай царкве Мірожскага манастыра ў Пскове. У гэтых храмах мы можам адчуць сябе нібы ў XII стагоддзі. Тут захавалася аўра таго часу.

— **А ці будзе адноўлены вонкавы выгляд Спаса-Праабражэн-**

скай царквы — той, які яна мела да перабудовы XIX стагоддзя?

— Цяжка сказаць, ці варта гэта рабіць. Пакуль што трэба ўмаваць падмурак, бо там-сям трэснулі сцены. Вакол царквы яшчэ трэба даследаваць культурны пласт, дзе могуць трапіцца неспадзяваныя знаходкі.

Даведка «ГР»

Цяпер адрэстаўравана больш за 270 квадратных метраў фрэсак. Трэба раскрыць яшчэ пад 500. Аднаўленне ўнікальнага жывапісу ўключана ў праграму «Культура Беларусі» на 2011—2015 гады. Паводле пастановаў Урада штогод з рэспубліканскага і абласнога бюджэтаў будзе выдаткоўвацца 1 мільярд рублёў для завяршэння работ.

РОДНЫ БЕРАГ

Жывая памяць дудзіцкіх ваколіц

А ці ведаеце вы, што правобразам лейтэнанта Загорына з верша Андрэя Вазнясенскага паслужыў афіцэр, ураджэнец беларускай вёскі Васілевічы? Смерць слыннага рускага паэта нагадала: ён бываў на нашай зямлі ў гасцях, меў верных сяброў сярод беларусаў. Да такіх належаў і Андрэй Андрэевіч Захарэнка. Ён, палкоўнік у адстаўцы, памёр крыху раней за знакамітага цэзку-паэта ў вёсцы Пціч, што на Пухавіччыне — гэта цераз раку ад тэрыторыі музейна-этнаграфічнага комплексу «Дудуткі».

Алесь Карлюкевіч

Андрэй Вазнясенскі гасцяваў тут, у «Дудутках», у вёсцы Пціч, па запрашэнні тагачаснага гаспадара ўладанняў і сядзібы вядомага публіцыста Яўгена Будзіна. Але мала хто ведаў, што не мінаў рускі паэт і вясковай хаты, дзе стала прапісаўся былы ваенны журналіст Андрэй Захарэнка. Прычына простая: яны былі знаёмыя з даўняй пары 60-х гадоў. У Вазнясенскага нават ёсць верш «Лейтэнант Загорын»:

*Я во Львове. Служу на сборах,
в красных кронах,
лепных соборах.*

*Там столкнулся с судьбой моей
лейтенант Загорин. Андрей.*

Далей у творы ідзе ўдакладненне прозай: «Дзіўна... Нават Андрэй Андрэевіч, 1933, 174. Боты 42. Ён даў мне сваю гімнасіёрку. Яна самкнулася на маіх грудзях тугая, як скура таполі. І раптоўна над майёй галавой загаманіла чужое жыццё, як гамоняць кронь... «Дзіўна», — падумаў я».

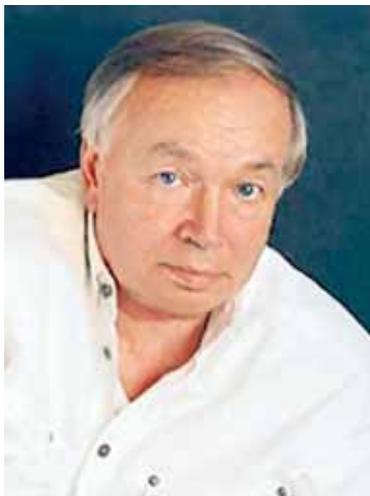
Дзіўнага, зрэшты, было няшмат. Праводзіліся зборы не проста афіцэраў запасу, а — ванных журналістаў. Так у тых ж

1960-я на Ціхаакіянскім флоце пазнавалі жыццё і службу беларускія пісьменнікі Уладзімір Караткевіч, Генадзь Кляўко, Рыгор Барадудлін. А Вазнясенскаму вольна выпаў Львоў. Ды — і сустрэча з цікавым да культуры, мастацтва, літаратуры цэзкам Андрэем Андрэевічам.

Наш зямляк нарадзіўся ў Рэчыцкім раёне, у Васілевічах. Яго малодшыя браты таксама выбралі журналістыку, літаратуру. Палкоўнік Леанід Захарэнка рэдагаваў некаторы час «Белорусскую военную газету». На жаль, і Леанід Андрэевіч таксама памёр. А яшчэ адзін брат — Мікола Захарэнка, ён драматург, паэт, жыве і працуе на Лагойшчыне. Адна з п'ес Міколы Андрэевіча была пастаўлена ў Нацыянальным Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Андрэй Захарэнка, які на ніве ваеннай журналістыкі даслужыўся да палкоўніка, працаваў у «Красной звезде», напісаў некалькі аповесцяў. Адна друкавалася і па-беларуску ў «Настаўніцкай газеце». Быў Андрэй Андрэевіч знаёмы і з Бэлай Ахмадулінай, іншымі паэтамі,

празаікамі. На яго лецішчы ў Пцічы гасцяваў і рускі драматург Аркадзь Пінчук. Між іншым, нараджэннем таксама з рэчыцкіх Васілевіч. Ён, Аркадзь Пінчук, першую сваю кнігу апавяданняў выдаў у Мінску, па-беларуску. І ў Саюз пісьменнікаў

А. Вазнясенскі любіў Беларусь

уступіў у Мінску. Дарэчы, адну з рэкамендацый даваў земляку народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін.

...А той адметны верш са львоўскіх збораў сярэдзіны 1960-х і цяпер уваходзіць у мно-

гія выданні паэзіі Андрэя Вазнясенскага.

Ночь.

*Мешая Маркса с Авиценной,
спирт с вином, с луной
Целиноград, о России
рубят офицеры.*

*А Загорин мой — зеленоглаз!
И как фары огненные манят —
из его цыганского лица
вылетал сжигающий румянец
декабриста или чернеца.*

Каму цікава — знайдзіце, пачытайце верш. Ён таго варты!

Побач з вёскай Пціч, дзе жыў «лейтэнант Загорын», на другім беразе рэчкі Пціч — старажытныя Дудзічы, радзіма многіх знакамітых асветнікаў, святароў, пісьменнікаў, ды і проста добрых і цікавых людзей. Тут нарадзіліся краязнаўца, этнограф, пісьменнік, перакладчык Аляксандр Ельскі, кампазітар Міхал Ельскі, скульптар Карл Ельскі, паэт Уладзімір Дудзіцкі...

Адсюль родам і маці рускага паэта, празаіка, перакладчыка Валерыя Ліпневіча. Між іншым, і цяпер, зіму праводзячы ў падмаскоўнай Рузе, ён улетку і ўвосень гасцюе на радзіме мамы,

дзедка і бабы. Дзед ягоны, Васіль Іванавіч Бардзіян, 1891 года нараджэння, закончыў у Дудзічах чатыры класы царкоўна-прыходскай школы. У грамадзянскую вайну ганяўся за бандамі Махно. Бачыў камандарма Будзённага. Быў адным з першых старшыняў калгаса ў Дудзічах. У вёсцы на Пухавіччыне Валерыя Ліпневіч напісаў і сваю першую пазнавальную кнігу «Трава і дождж». Пасля ў той самай дзедавай хаце пісаліся многія вершы для кніг «Цішыня», «Дрэва і рака», «Невядомая планета». Валерыя Ліпневіч расказаў мне: «Першы дудзіцкі верш напісаны мною ў 13 гадоў, пасля лета і доўгай дарогі да цягніка — 12 кіламетраў пешшу, ды са слязьмі на вачах ад развітання з бабуляй і дзедам».

Пра Дудзічы ды пра іх ваколіцы, пра Андрэя Захарэнку ёсць старонкі і ў мастацкім нарысе, ці нават аповесці, Валерыя Ліпневіча «У крэсле пад яблыняй». Гэты твор надрукаваны ў часопісе «Новый мир» у 2006 годзе. А ўваходзіў Андрэй Андрэевіч у літаратуру як мастацкі і жыццёвы вобраз спярша праз верш Андрэя Вазнясенскага.

Спадчына — для нашчадкаў

Папоўніўся Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі. У ім цяпер знаходзіцца амаль 5400 аб'ектаў.

Будынкі, курганныя могілкі, гарадзішчы, капліцы і нават старыя званы — такія і іншыя сведкі даўніны бяруцца пад ахову дзяржавы. Для гэтага ім адпаведнай пастановай урада надаецца статус гістарычна-культурнай каштоўнасці. Нядаўна прынята чарговая такая пастанова. Пры гэтым, як паведамілі ў Міністэрстве культуры, былі ўлічаны меркаванні спецыялістаў, расшэнні Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гістарычна-культурнай спадчыны.

Да матэрыяльных аб'ектаў, якія ўзята пад ахову дзяржава, дадаліся шэраг старых муроў: прыкладам, будынак былой пажарнай часці, узведзены на пачатку XX стагоддзя ў райцэнтры Сянно Віцебшчыны. Ці былы вадзяны млын у мястэчку Новы Свержань, збудаваны ў сярэдзіне XIX стагоддзя пры дарозе на Нясвіж. Адрозна 9 аб'ектаў узята пад дзяржаўную ў старажытным горадзе Мсціславе на Магілёўшчыне: Дзявочая гара (там людзі пакінулі сляды яшчэ ў першым тысячагоддзі да н.э.), Замкавая гара (XII—XIII стагоддзі), шэраг старых будынкаў, у тым

Касцёл Найсвяцейшай Дзевы Марыі ў Мсціславе

ліку і былога дваранскага сходу і гасцініцы “Парыж”. У Докшыцкім раёне Віцебшчыны, пры вёсцы Бірулі, прызнаны каштоўнымі тры селішчы эпохі жалезнага веку і сярэднявечча, а таксама курганны могілкі. Наша газета расказвала ўжо пра цікавыя знаходкі археолагаў, якія датуюцца XI—XII стагоддзямі, пад Полацкам, і вось цяпер пад ахову ўзята “заходняя частка Запацкага пасада старажытнага Полацка” — гэта месца непадалёк ад Дзвіны.

Цікава, што дзяржава бярэ пад ахову і “нематэрыяльныя праяўленні творчасці чалавека”. Прыкладам, у вёсцы Падбела Камянецкага і вёсцы Гудзевічы Мастоўскага раёнаў прызнана каштоўнасцю традыцыйная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў. А на Століншчыне, у вёсцы Гарадная, збераглі традыцыі ганчарнай вытворчасці з аўтэнтчнымі элементамі. Адметнай прызнана і тэхналогія, якой карыстаюцца майстры-ганчары ў Бабруйскім раёне. Пад абаро-

ну дзяржавы ўзяты абрад “Варварынская свяча”, які бытуе вёсцы Басценавічы Мсціслаўскага раёна, і песні традыцыйнага вясельнага абраду, што спяваюць у вёсцы Клін Хоцімскага раёна.

Усяго ж у спіс дадалося больш за 30 новых аб'ектаў, сярод іх — і адзіны “матэрыяльны рухомы аб'ект”: звон з вёскі Калышкі Лёзненскага раёна Віцебшчыны, адліты ў 1727 годзе. Цяпер у Дзяржаўным спісе гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі знаходзіцца 5397 аб'ектаў.

Ёсць такая планета

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры рэалізаваны творчы праект

Кажуць, думка чалавека — вялікая сіла, і створаныя мастакамі, пісьменнікамі вобразы не знікаюць бяследна, нават калі незваротна страчаны рукапісы ці палотны. Толькі дзе той свет, дзе жывуць Сымон-Лебедзь?.. Але ж менавіта такія ідэі падштурхнулі супрацоўнікаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры да стварэння арыгінальнай выставы пад назвай “Планета творцаў і іх герояў”. Нядаўна яна адкрылася ў Траецкім прадмесці, што ў Мінску.

Наведвальнікам адкрыты матэрыялы з фондаў як Мастацкага музея Беларусі, так і Музея гісторыі беларускай літаратуры. Творчасць выдатных дзеячोў мастацтва і літаратуры прадстаўлена ў экспазіцыі ў іх цесным узаемаперапляценні. “Мы даем цудоўную магчымасць не толькі пазнаёміцца са скарбамі нацыянальнага прыгожага пісьменства, але і ўбачыць, як мастакі сваім талентам, фантазіяй прадаўжаюць жыццё літаратурных герояў, — гаворыць дырэктар музея Лідзія Макарэвіч. — І гэтае фантазіянае ўвасабленне герояў айчыннай літаратуры, а таксама вобразы саміх творцаў у выкананні нашых майстроў алоўка і пэндзля,

Алена Атраховіч — унучка Кандрата Крапівы

складаюць ядро выставы”.

Там можна ўпершыню разам пабачыць многія шэдэўры жывапісу, графікі і скульптуры, аўтары якіх — знакамітыя Пётра Сергіевіч, Іван Ахрэмчык, Арлен Кашкурэвіч, Уладзімір Савіч, Сяргей Вакар і іншыя.

Пад час вернісажу для гасцей музея ладзілася тэатралізаваная святочная імпрэза, выступалі музыкі і спевакі. Адбылася таксама прэзентацыя альбома вядомага фотамайстра Уладзіміра Крука “На фотахвалях памяці”. Як вядома, гэты чалавек доўгі час працаваў фатографам у газеце “Літаратура і мастацтва”, сабраў унікальны архіў — каля 20 тысяч фотанегатываў. Фотаальбом прысвечаны адметным дзеячам беларускай культуры, сярод якіх артыстка Ларыса Александроўская, кампазітары Уладзімір Алоўнікаў і Мікалай Аладаў, пісьменнікі Іван Чыгрынаў, Янка Брыль, Андрэй Макаёнак.

ПОКЛІЧ РОДНАЙ ЗЯМЛІ

Прызнанне капітана Рабко

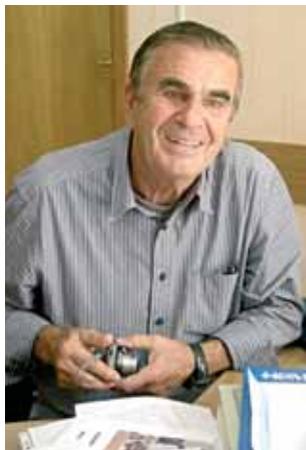
Іван Ждановіч

Ён мае сваю яхту ў Карыбскім моры, пабываў у дзясятках краін розных кантынентаў. І ўсё ж лічыць, што Беларусь — адно з найлепшых месцаў у свеце

“Тэлефанаваў Гіне ў Лондан, казаў: я б застаўся ў Мінску, мне тут добра і ўтульна, камфортна...” — усміхаецца Пётр. Гіна — ягоная жонка. На паўгода яны прыляцелі ў Еўропу, а потым зноў — у Венесуэлу. Там жывуць на невялікай яхце “Redgoma”, прышвартаванай ля рыбацкай вёскі у Карыбскім моры. Заўважаю лёгкаю тугу ў жывых украінскіх вачах. Заўтра раніцай — самалёт у Вялікабрытанію. Два тыдні ў Беларусі праляцелі для Пят-

ра так хутка!

Зямлячка-украінка Валя частавала яго ў Мінску баршом з фасоллю, лісчэчкі — смаката! Хоча паспець яшчэ на Камароўку, купіць там грыбоў і ў Лондане згатаваць такі ж, Гіну здзівіць. А яшчэ павязе пакет белага наліва. Незабыўны смак дзяцінства, якое прайшло на Чарнігаўшчыне. Потым Пятру Рабко, капітану дальняга плавання, давялося пабываць у розных краінах, каштаваць самыя экзатычныя стравы. Вядома ж, бывала і вельмі смачна — але белы наліў “па-за канурэнцый”. У Лондане такі сорт яблык не сустракаў, хоча там на свае яблынькі ўшчапіць галінкі белага наліва. А садоўніцкі сакрэт падглядзеў у газеце “СБ-Беларусь сёння”. Чытае? “Кожную раніцу! Саджуся снедаць — і адкрываю на камп’ютары свежы

Пятру Рабко добра ў Мінску

нумар “СБ”: мне яго заўсёды скідаюць у паштовую скрынку, — тлумачыць”.

Беларусь, як і Украіна, для яго — дарагая Радзіма, бо тут, пад Светлагорскам, магіла бацькі-франтавіка. Ён загінуў, вызвалючы гэту зямлю ад фашыстаў. Ды і вясковая мова на суседняй Чарнігаўшчыне — з добрымі

беларускімі слоўцамі.

Пару яблыкаў белага наліва ён сарваў у адселенай пасля Чарнобыля вёсцы Саматэвічы. Пётр ездзіў туды “па месцах былой памяці”. Цяпер, кажа, саматэвіцкія дамы пахавалі, закапалі ў зямлю. Яблыня ацалела... А ў Новых Саматэвічах, куды адсялілі жыхароў, ён пабачыў: жанчына выводзіць каня з падвор’я. Спытаў, цяжка з канём абыходзіцца? Вяскоўка, Руслана Мікалаеўна, адказала спакойна: конь не цяжар, а вялікая падмога ў гаспадарцы.

Пётр Рабко ўвогуле ахвотна знаёміцца, размаўляе з людзьмі. У Мінску ён быў па справах выдання сваёй чарговай кнігі пра марскія шляхі-дарогі, а пагаварыць “з народамі” — любімы яго занятак. Кажа: у Лондане загавары з кім вось так на

вуліцы — цябе за дурня палічаць, там іншы менталітэт. А беларусы што ў Новых Саматэвічах, што ў Мінску — заўсёды адкрытыя да размовы, не “шарахаюцца” ад людзей.

Яшчэ Руслана Мікалаеўна здзівіла капітана сваім аптымізмам. “Якраз стабільнасці з валютай не было, я пытаю: на жыццё грошай хапае? — згадвае Пётр. — А яна мне: і не такое здаралася, але мы ведаем, што ніколі не трэба апускаць рук”. Парываўся Пётр Рабко, што паўз добрых дарог у Беларусі паселкі новых дамоў, пасуцца вялікія статкі жывёлы...

Цяпер ён у Лондане. А на наступны год збіраецца прывезці ў Беларусь, тыдні на два, і жонку-немку Гіну. Можа, пытаюся, прыгледзіце які дамок ды пераедзеце да нас? “Не ведаю, як жыццё

далей складзецца, — адказаў Пётр. — Увогуле для нас з Гіной у будучыні прывабныя дзве краіны: Куба і Беларусь. Бо ў іх свабодна можна хадзіць па вуліцах нават уначы і не баяцца, што цябе пакрыўдзяць, абрабуюць. Мы па Гаване хадзілі, і ўсе нам толькі ўсміхаліся. Гэта мы вельмі цэнім. У Лондане — небяспечна, я не кажу ўжо пра краіны Лацінскай Амерыкі. Але рэальна ў Беларусі мы наўрад ці перабярэмся... Толькі з-за зімы! Бо мы амаль адзінаццаць гадоў жывем пераважна ў тропіках, мы — ужо трапічныя людзі. І летась, скажам, у кастрычніку ў Лондане адчувалі сябе некамафортна: цела не можа прыстасавацца да холаду. Зрэшты, Беларусь грэе нас ужо тым, што яна ёсць: краіна добрых, адкрытых, сардэчных людзей”.